

מדרש תרומה תנחומא מה

לחם אביהם. (א) אמר ר' שמואל בר נחמני כ"ד מיני ארוזים היו, ומכלם לא נבחר אלא ז', שנאמר אתן במדבר ארוז שמה והדם ועץ שמן אשים בערבה ברוש תדהר ותאשור יחדו (ישעי' מה ט), (סב) ברוש אלמיין, (סג) תדהר (איספרנמיין) [איספרנמיין], (סד) תאשור (נקשנון) [פקסנון] שהוא מאושר מכל מיני ארוזים, ומכלם לא נבחר אלא השיטה בלבד, [שנאמר] עצי שמים, ולמה קרא אותה שמים, אלא כדי לרפאות (סה) מה שעשו ישראל בשמים. ד"א עצי שמים, חמאו בשמים, ולקח בשמים, חמאו בשמים (כו) וישב ישראל בשמים (נמדבר כה ח), ולקח בשמים והיו המתיים במגפה (סז סח ט), ולא זוז משם עד שנתרפאו, עמד פנחס והחזיר את החימה מהם, שנאמר פנחס בן אלעזר וגו' (סח ט ט), אמר הקב"ה לעולם הבא אני מרפא את השמים, שנאמר והיה ביום ההוא יטפו ההרים עמים והגבעות תלכנה חלב, (ואפיקי) [וכל אפיקי] יהודה ולכו מים ומעין מבית ה' יצא והשקה את נחל השמים (ויאל ד יט): חמלת פרשת תרומה

פרשת תצוה

[א] ואתה תצוה את בני ישראל וגו' (שמות כז ט). וז"ה הנך יפה רעיתי וגו' (ש"ש ט טו), (א) אמר ר' עקיבא לא כל העולם כולו ומלאו כדאי, כיום שניתן בו תורת שיר השירים לישראל, שכל הכתובים קודש, ושיר השירים קודש קדשים. (ב) אמר ר' אלעזר בן עזריה למה הדבר דומה, למֶסֶךְ שנגמל סאה של חטים ונתנה לנחתום, ואמר לו הוצא לי ממנה כך וכך סולת, כך וכך מורסן, (ג) כך וכך סובין, כך כל הכתובין קודש ושיר השירים קודש קדשים. (ד) א"ר ראה מה הקב"ה מקלם כנסת ישראל בתוכו, הנך יפה רעיתי, (ה) הנך יפה במעשים, הנך יפה במעשה אבותיך, הנך יפה בבית, הנך יפה בשדה, בבית על מזווחות ביתך (ויגייס ט), בשדה בתרומות ומעשרות ובלקח שכחה ופאה, הנך יפה בנג ועשית מעקה לגנך (סז כה), הנך יפה בעולם הזה, הנך יפה בעולם הבא: הנך יפה רעיתי, (ו) ר' סימון בן פוי אמר היא מקלסת אותו לשון פשוט, והוא מקלם אותה לשון כפול, למה הוא מקלם אותה לשון כפול, שאם אינה עושה רצונו יכול להמירה באחרת, אבל היא מקלסת

הערות ותקונים

שאותן הארוזים היו אומרים שירה, ובספר וזהיר והיו הארוזים נוהגין שירה להקב"ה: (א) אמר רשב"ן כמה מיני ארוזים, מוצא בילקוט ישעיהו רמו ט"ד בשם התנחומא ומטה צירושלמי כתובות סוף פ"ו והסר שם המזר, ובכ"ר פס"ו אות א' מוצא ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יוחנן וכן הוא ג"כ בשמ"ר פ"ה אות א', ומוצא גם בתנחומא הנדפס הרומי שם אות ט' וכן והיחיד ד"ק עם ע"ל: (סב) ברוש אלמיין, בכ"ר רח"ס בשמות אלתיק, ובכ"ר רומי אלטיק, וז"ל אלטיין, כמו שהוא ג"כ בנדפס אלטיין, וכן והיחיד השמים זה, וכן הביא הערוך ערך אלטיין בשם הילמדו תרומה והוא המאמר שלפניו בתנחומא, והמלה ויחית הֶאֱלֶאֱת מין ארוז ועץ שמן (פיכטט, טוננע): (סג) תדהר איספרנמיין, ובכ"ר רומי אוספרנמיין, ובכ"ר רח"ס אוספינדימין, ובנדפס אוספו נרמו, ויש להחזירה, וז"ל אויספנרבוין כמו שהוא בכ"ר רח"ס, וכן והיחיד בשמים זה, ומוצא לנכון הערוך ערך אפסנלדמון בשם הילמדו, והוא המאמר מתנחומא הנדפס, והיא מלה ויחית εφελεμυσון ופירושה מין ארוז: (סד) תאשור נקשנון, בכ"ר רומי נקשן, ובכ"ר רח"ס נקשונין, ובנדפס פקסיין, ובכולם בשמות, וז"ל פקסנון, וצירושלמי כתובות שם ותאשור פילקסינה, ומוצא הערוך ערך פקסן וז"ל בצ"ר פס"ו תאשור פקשונין למה נקרא שמו תאשור שהוא מאושר מכל מיני ארוזים, וכן ישנו צילמדו פרשת יקחו לי תרומה עכ"ל, וכונן למאמר התנחומא הנדפס, וכתב שם המוספי פ"ו ז' εἰσεὶς מין עץ ארוז אשר עליו לא יבול: (סה) מה שעשו ישראל בשמים, בנדפס מה שעתידין לעשות בשמים, שזאמר וישב ישראל בשמים (נמדבר כה ח), וכן והיחיד ז'מה שישראל עשויים להביא בשמים: (סו) שנאמר וישב ישראל בשמים, אחר זה נוסף בנדפס ולא תאמר בחרון שעה משה, אלא אפילו כל ארון שישראל עשין, לריכין ליתן ארוז של שיטה זו. וזה ליתא בס' והיחיד, לכן הוספה מאוחרת היא: (א) אמר ר' עקיבא, ידים פ"ג מ"ה, ומוצא גם בנדפס תלום אות ה': (ב) אמר ר' אלעזר בן עזריה, כך הוא גם בכ"ר רומי, ובכ"ר רח"ס ובנדפס אמר ר' אליעזר בן עזריה: (ג) כך וכך סובין, בנדפס מסך, וליגית לי מתוכה גלוקא אחת יפה מנופה ומעולה: (ד) חלב, כך הוא גם בכ"ר רומי ורח"ס, ובנדפס בשמנו המלוח א"ר ומוצא בילקוט רמו ט"ה ריש תלום וביגיתן שה"ש רמו תתקפ"ד בשם התנחומא וגם הוא השמיס: (ה) הנך יפה במעשים, עיין בקלח הרחנת לשון נמדדש חוית ס"ח פסוק הנך יפה רעיתי ויש פ"ד שם פסוק הנך יפה: (ו) ר' סימון בן פוי, כ"ה גם בכ"ר רומי, ובכ"ר רח"ס ובנדפס ובילקוט

אותו לשון פשוט, שאינה יכולה להביר אותו באחד, הנך יפה חודי אף נעים, לפיכך הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים, אלו סנהדרין, מה כף הנוף מהלך אחר העינים, כך ישראל היו מהלכין אחר סנהדרין, על מה שאומרים להם שמא שמא מהור מהור, (ז) עיניך יונים, מה היונה הזאת כשהעופות כולן נשחטין הם מתפרכסין, אבל היונה אינה עושה אלא פושטת צוורה, (ח) כך אין נותן נפשו על הקב"ה אלא ישראל, שנאמר כי עליך הורגנו כל היום [נחשבנו כצאן שבתח] (הלים מד נג), (ט) מבעד לצמתך (ע"פ ד ר), האשה הזו כשגודלת שער ראשה היא נותנת את השער לאחריה, והוא נאה לה, כך ישראל סנהדרין שלהם היתה יושבת בלשכת הגזית ומצומצמת מבעד לצמתך: ד"א עיניך יונים, אמר ר' יצחק אמר להם הקב"ה (י) דוגמא שלך דומה ליונה, מי שמבקש ליקח חטים, אומר לחבירו הראיני דוגמא שלהן, אף את דוגמא שלך דומה ליונה, כיצד כשהיה נח בתבה מה כתיב, וישלח את היונה וגו', ותבא אליו [היונה] לעת ערב (בראשית ח טו), אמר להן הקב"ה מה היונה הביאה אורה לעולם, אף אתם שנמשלתם ליונה הביאו שמן זית והוליקו לפני, שנאמר ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית:

[ב] [ואתה תצוה וגו']. (יא) וז"ה ראשך עליך ככרמל (ש"פ יו), (יב) הדלים והרשעים שבכם הן חביבין לפני כדניאל, [מלך אסור ברהמים] (ע), אמר להן הקב"ה כביכול (יג) אסור אני ביניכם, בזכות מה, (יד) בזכות הריצות שרץ אברהם לפני, שנאמר ויבחר אברהם האהלה, ואל הבקר רץ אברהם (בראשית יח ז), הוי מלך אסור ברהמים, (טו) ר' לוי אמר בזכות יעקב שכתוב בו ברהמים בשקתו המים (ס) ל (ח): (טז) ד"א מלך אסור ברהמים, א"ל הקב"ה למשה, משה מלך עשיתך, מה המלך נזור והן עושין, אף אתה נזור עליהן והן עושין, ואתה תצוה וגו' :

הערות ותקונים

זבילקום ע"פ ר' שמעון בן פוי: (ז) עיניך יונים מה היונה הזאת, נדפס טוסף לפני זה "ד"א עיניך יונים] מה היונה הזו כל אחת ואחת מכרת תלויה ותוכנה, כך ישראל כל אחד ואחד מן החלמדים מכיר את מקומו, ד"א עיניך יונים, מה היונה הזו משהיא מכרת את בן זונה אינה זזה ממנה, כך ישראל משהכירו להקב"ה שוב אינם זזים ממנו ואין מניחין אותו, ואח"כ הביא ד"א מה יונה זו כל העופות כשהן נשחטים כו' כמו לפנינו: (ח) כך אין נותן נפשו על הקב"ה אלא ישראל, נדפס, כך אין אומה בעולם הגרמה על דקושת שמו ומסרת עמיה להריגה אלא ישראל: (ט) מנעד לנחמד עד ד"א עיניך יונים אמר ר' יצחק ליתא בנדפס, (י) דוגמא שלך דומה ליונה, דרש עיניך לשון דוגמא כמו בלשון חכמים: (יא) וז"ה ראשך עליך ככרמל, מובא זבילקום ע"פ ר' רמחמק"כ בשם החנומא: (יב) הדלים והרשעים שבכם זכ"י רומי הדלים הרשעים שבכם, וזכ"י רח"ס זבילקום ע"פ ר' הגלים שברשעים הם חביבים עלי כדניאל. וז"ל הדלים והרשעים כמו לפנינו, ודרש על ספסא דקרא ודלת ראשך ככרמל, ודרש ראשך מלשון רש ועני. ולפנינו ודרש על רישא דקרא, ומלא בוי"ד פל"א לוח ד', גם בחזית פ"ו פסוק ראשך עליך ככרמל, וכן איתא שם, ראשך עליך ככרמל, אמר הקב"ה לישראל, הרשעים שבכם חביבין עלי כלאיכו שעלה לכרמל, שנאמר ואלויהו עלה אל ראשך ככרמל, ודלת ראשך ככרמל, אמר הקב"ה הדלים שבכם חביבין עלי כדור, [עין בחדושי הרד"ל ובס' מהר"י שדור לטע ארנן לטע מלטה], ויש אומרים כדניאל דכתיב ביה והזניבו לדניאל ארנונא, ע"כ, ובמלטה "ש אומרים" הכוונה להסתחומא שלפניו, ובסתחומא נדפס לוח ו' מלא לכוון ראשך עליך ככרמל רש שב"שאל שקול כלאיכו, שנאמר ואלויהו עלה אל ראש הכרמל, ודלת ראשך ככרמל, הלך שב"שאל שקול כדניאל דכתיב ביה והזניבו לדניאל ארנונא: (יג) אסור אני ביניכם, בוי"ד ובחזית ובנדפס אסור בשנועה: (יד) בזכות הריצות שרץ אברהם, נדפס: בוסת שתי ריצות שרץ אברהם לפני, שנאמר ואל הבקר רץ אברהם, וירא וירץ לקראתם (בראשית יח ז): (טו) ר' לוי אמר בזכות יעקב, כ"ה גם בכ"י רומי, ובכ"י רח"ס במוקד ר' לוי אמר כתוב שם ד"א בזכות יעקב. ובוי"ד שם ובחזית ר' אבא בר כהנא אמר בזכותו של אברהם אבינו דכתיב ואל הבקר רץ אברהם, ר' לוי אמר בזכותו של יעקב דכתיב אשר פלג ברהמים, ובנדפס הגירסא כדדרש ר' אבא בר כהנא מלך אסור ברהמים זה יעקב שכתוב בו ברהמים בשקתו המים, והוא המאמר מר' לוי ובשם ר' אבא בר כהנא מובא בוי"ד ובחזית בזכותו של אברהם: (טז) ד"א מלך אסור ברהמים, א"ל הקב"ה למשה, וכ"ה רומי ורח"ס נדפס, אלס בוי"ד שם ובחזית שם, הסתחא אמר ר' זכריה מלך אסור ברהמים זה משה דכתיב ביה (דברים לג ה) ויהי ציון מלך, אסור ברהמים שגזר הקב"ה עליו שלא יבגו לארץ ישראל בשביל מי בשביל רשעים של מי מריבה, ובחזית שם סיים עוד ר' נחמיה אמר מלך זה משה

[ג] ואתה תצוה וגו' ויקחו אליך [שמן זית וך], (יז) למה לא שמן אגוזים (יח) ולא שמן צנונות, אלא בשמן של זית, לפי (יט) שהשמן זית אורה לעולם: (כ) שמן זית וך [כתית] למאור, בנהוג שבעולם אדם אם יש לו שמן רע מדליקו בנר, אבל היפה הוא נותנו בתבשיל, אבל בכית המקדש לא היו עושים כך, אלא שמן זית וך היו נותניו למאור, והשני לו היו נותניו למנחות, (כא) אמר דוד כי אתה גרי ה' וגו' (פ"ז כ"ט כ"ט):

[ד] (כב) ד"א ואתה תצוה וגו', לא בשביל שאני צריך אורה, אלא בשביל להאיר לך, אמר ר' יוחנן העין הזו לבנה, והשחור באמצע, מהיכן הוא צריך לראות, לא מן הלבנה, ואינו כן, אינו רואה אלא מתוך השחור, ועל אור העינים אין אתה יכול לעמוד, (כג) ואתה מבקש לעמוד על דרכי, שלא ישעה אותך יצרך לומר שמא צריך הוא אורה, (כד) אמר ר' אבין הלוי (את (כה) מבקש מי שהוא רוצה) [את מוציא מי שהוא מבקש] לעשות לו חלונות, (כו) עושה אותם רחבות מבפנים, וצרות מבחוץ, למה שיהיו שואכות אור, אבל של בית המקדש היו רחבות מבחוץ, וצרות מבפנים, למה שיהא האור יוצא מבית המקדש ומאיר לעולם, האור יוצא מתוך ביתי, ואני צריך לאורה, ושמא תאמר למה צריך לנר, בשביל להאיר לנו, ויקחו אליך וגו', להעלות נר תמיד, שיהא אורך לפני תדיר, אמר דוד אור זרוע לצדיק (תהלים ז' א):

הערות ותקונים

משה שנאמר ויהי בשרו מלך, אמר הקב"ה למשה מניחך מלך על ישראל, ודרשו של מלך להיות גזור ונאחרים מקיימין, כך תהא גזור על ישראל והן מקיימין, ה"ד זו אח בני ישראל, ע"כ, (וכן כאל דורס כן על ואתה תצוה, כיון שאתה מלך, מה מלך גזור ונאחרים מקיימין, כך אתה תהא גזור: (יז) למה לא שמן אגוזים, מובא בילקוט תורה רמז ע"ח בשם התנחומא: (יח) ולא שמן צנונות, בגדלם אות' ו' טכף ולא שמן דגים או שאר שמנים: (יט) שהשמן זית אורה לעולם, בגדלם לפי שהזית סימן אור לעולם, ובעל זית רענן כתב מפני שאור ללול ולא כן בשאר מיני שמנים או שמן זית מהכיס, ובעל עץ יוסף הביא ע"י ה"ה ידע נח שפסק המבול ויהי אור לעולם: (כ) שמן זית צנונה שבעולם, לפני זה נמלא בגדלם מאמר גדול, שט רבותיו שלשה זיתים ונמלא צמחות פ"ו ובת"כ פ' זו בהרבה שינוים, ועיין בענין יוסף בתנחומא שם, ונס' והזכיר פ' תורה (דף ל"ט ע"א) ליתא ג"כ, והתל אתה גוזר על הדבר, והוא מן התנחומא הגדלם בנח"ו, ואלו לקח זה מגוף הילמדנו, והמאמר שט רבותיו שלשה זיתים השמים והתל שמן זית וך נבוגש שבעולם כמו שהוא בתנחומא הגדלם, וסיים למה כן שהזית מביא אורה לעולם, והפך הסדר, כי הסיים היה הוא בתנחומא שם במאמר שלפניו, למה לא שמן אגוזים ט', לפי שהזית סימן אור לעולם, ולפניו היה הגירסא שהזית מביא אורה לעולם, עיין לעיל הערה י"ט, והרוב בעל עמפי יבדקו בפי' והזכיר אות' ז' כתב עיין תנחומא פ' תורה וליתא הסיים שהזית מביא אורה לעולם, וכן בילקוט ליתא, ועולם ממנו שנמלא בתנחומא רק במאמר שלפניו וכן ליתא בילקוט: (כא) אמר דוד כי אתה גרי ט', וכן בכ"י רומי, ובכ"י רח"ס ונגדלם ובילקוט ובכ"י והזכיר מוצא הכתוב כי אתה תאיר גרי (תהלים יח כט), ובכ"י והזכיר הביא הגירסא אמר דוד לפני הקב"ה רבותו של עולם אתה אור לנו ואתה צריך אורה, כי אתה תאיר גרי: (כב) ד"א ואתה תצוה, לא בשביל שאני צריך אורה אלא בשביל להאיר לך, מובא בילקוט ישעיה רמז ט"ס ד"ה כי הנה החשך לפי שנאמר ואתה תצוה בשם התנחומא. ומן אמר ר' אבה בר כהנא הוא מן פסיקתא פסקא ויהי בחגי הלילה, ושם מובא מאמר אחר אמר ר' ברביה ברבי תולדות האם מלמעלה אין כח בעין לראותו, שנאמר וענה לאם ומן האם יולא צרק (יחזקאל א' יג), וצרק אין כח בעין לראותו, והוא צריך לראותו, וכן מובא זה בכ"י והזכיר, והוא גורם ונבדק אין כח בעין לראותו, ואף צריך לראותו, אלא לנשחך ולהאיר לך: (כג) ואתה מבקש לעמוד על דרכי, בגדלם נשמד על דרכו של הקב"ה: (כד) אמר ר' אבין הלוי, בגדלם ובכ"י והזכיר אמר ר' אבין הלוי ברבי, תוצא בילקוט מלכים רמז קפ"ז בשם התנחומא: (כה) את מבקש מי שהוא רוצה, להשון משושב, ותקתי את מוצא מי שהוא מבקש, ונמלא לנטון בכ"י רומי ובכ"י רח"ס, וכן בגדלם את מוצא כל מי שמבקש לעשות לו חלונות: (כו) עושה אותם רחבות מבפנים וצרות מבחוץ, וכן נשנה בפסיקתא פסקא קומי אורי' (דף קה ע"א) אמר ר' חנינא חלונות היו צבית המקדש ומן היתה אורה יולאה לעולם, ומה עשם ויגע לבית חלני שקפים אטומים (מ"א ו' ד), שקפות היו וטומות היו, מקיימות מבפנים ומרחיבות מבחוץ, כדי להציף אורה לעולם. והעירוני שם בהערה ל"ה מקיימות מבפנים ומרחיבות מבחוץ, וכן נשנה בתנחומא ריש בהעלתך [ונס לפניו בתנחומא פ' תורה] כשאלם צוה בית עשה לו חלונות צרות מבחוץ וכו', ושלמה כנה בית המקדש ולא עשה כן, אלא עשה חלונות צרות מבפנים ורחבות מבחוץ, כדי שיא האור יולא מבפנים

[ה] **באתל** מועד מחוץ לפרוכת (שמות כו כה), שלא ישעה אותך יצרך לומר צריך הוא אורה, ראה מה כתיב מחוץ לפרוכת וגו', לא היתה המנורה צריכה להנתן אלא לפניו מן הפרוכת, אצל הארון, והיא נתונה מחוץ לפרוכת, להודיעך שאינו צריך אורה, למה אמר לך, בשביל לזכותך למאור. ד"א בנווה שבעולם מלך בשר ודם עושה לו מטה ושלחן, הוא נותן את המנורה משמאלו, אבל בבית המקדש אינו כן, (כו) אלא המנורה היתה נתונה מימינו של שלחן, להודיעך שאינו צריך אורה משלך, למה אמר לך, להאיר לך לעולם הבא, כשתבא חשיכה על אומות העולם, שנאמר כי הנה החושך יכסה ארץ וערפל לאמים ועליך יורה ה' וכבודו עליך יראה (ישעי' ס ב):

[ו] **ד"א** שמן זית זך. את מוצא מי שנתון בחשך רואה מה שבאור, ומי שנתון באור אינו רואה מה שבחשך, אבל הקב"ה רואה מה שבחשך ומה שבאור, אמר דניאל הוא גלי עמיקתא ומסתרתא ידע מה בחשוכא ונהורא עמה שרא (דניאל כ כג). (כח) אמר ר' יהודה בר אלעאי (כט) השמש הזה נתון בתוך חיקו, שנאמר לשמש שם אודל בהם (תהלים יט ט), ובתקופת תמוז הוא יוצא מתוך חיקו לבשל את הפירות, ואין העולם יכול לעמוד בו, למה שהוא קשה באורו, אמר הקב"ה בכריה שלי אין אתה יכול להסתכל, ואני צריך לאורה משלך, אלא למה אמרתי לך לעולם הבא: שמן זית,

הערות ותקונים

מבנים מבית המקדש ומאיר לחוץ, שכן הוא אומר ויעש לבית חלוני שקפים אפומים כו', והעירוי שנגמרא נאחז פ"ע ע"כ הנוסחא מוסעת ע"י שגיאה שנפלה בדברי רש"י שם, כי ז"ל הגמרא, ויעש לבית חלוני שקפים אפומים, תנא שקופין [מבנים] ואפומים [מבחוץ], ופירש"י שקפים מבנים, שהשקוף של חלונות היינו זר שנתון היה מבנים והרוחב שנתון מוחזר כלפי חוץ, להאיר אורה לעולם, עכ"ל. אולם בלמא דברי רש"י מקורס"ה, בסעות אחד המעתיקים, וז"ל שהשקוף של חלונות היינו הרוחב שנתון מוחזר כלפי חוץ, והגר שנתון היה מבחוץ, כמו שהוא לפניו בספקא, גם בתחומא בהשלתך שבהלתי, גם לפניו בפי חלון, והסעות הלזו ברש"י הולידה סעות גדולה מזו להמניה בש"ס שהלכי במסגרת המלות "מבנים", ומבחוץ". ובלמא ז"ל להיסק שקופים מבחוץ ואפומים מבנים ועדים נאמנים לדברי שהיה כן הגירסא הכונה לפני רש"י ז"ל הם דבריו בעגמו בפירוש למ"א ו' ד' שכתב שם ז"ל, שקפים אפומים, רבוטו פירשו שקפים לשון ראייה ופתיחה והשקפה, פתוחים מבחוץ ואפומים מבנים, קארים [ז"ל לריס] מבנים שלא כדרך שאר חלונות אחרות העשויות למאור, להראות שאינו צריך לאורה, עכ"ל. גם לפני הרד"ק היתה הגירסא כן, כי כתב בפירושו שם ודברי חז"ל מבחוץ ואפומים מבנים לא לאורה אזי צריך, כלומר רחבים היו מבחוץ וארים מבנים, [שלא כן] נטבה העולם, עכ"ל. ובתרגום יומן פתיחו מלגיו ופתוחין מלברא, ופ"ס הוא, וז"ל להיסק, פתיחו מלברא ופתוחין מלגיו: (כו) אלא המטרה היתה נתונה מימינו של שלחן, בגדפס ובס' והזכיר הביאור שנאמר ופתח את השלחן מחוץ לפרוכת ואת המנורה נכח השלחן (שמות טו לה), ובמדרש חזית פ"ב פסוק שמאלו תחת לראשי איתא קי, אמר ר' יוחנן כתיב: ופתח את השלחן מחוץ לפרוכת וגו' ואינו כן, אין אדם מניח את המטרה שמאלו כדי שלא תהא מעכבת ימין, וכתיב הגוי"כ ואינו כן בניחוחה לדרך תימה ובי אינו כן דרך השלם להניח המנורה לזר שמתלו כדי שהיא פתו לזר ימין לכל הושות ידו, וכן היה במשכן, השלחן עם לחם הכנים דרך ביאה הפתח שהיתה במזרח, והמטרה בדרום, וגיעו שכינה בזה מלך מערב, ששם הארון והכפורת וכרוכים, ואמרו חז"ל שכינה במערב, וכדליתא בפ"י שא פ"א ובמדרש איכה בפרק פסוק היו לריס, ובתלמוד בבבלי מקומות נמצא שהמטרה היתה בשמאל, הסיכה והשלחן בימין, שהוא היה עיקר חיובו ודבוקו הסיכה, ובספר אורח חיים מלגתי ג. פה אחרת משם נוסחא אחרת, אבל הכל עולה בקנה אחד בריאות וטובות, ואף כי אין מחלוקת זה מבנים עם התחומא בפ"י חלון, הלא דברי תורה כלם וגו' (ברא) אמר ר' יהודה בר אלעאי, וכן מוצא בילקוט תורה בשם התחומא, אולם בגדפס אות ח' אמר ר' יהודה בר אלעאי, ויש לתקן שם שז"ל בר' אלעאי. וכן בס' והזכיר (דף ק' ע"א) אשר העתיק דבריו מן התחומא הגדפס. (או מן גוף הילמדנו) הביא אמר ר' יהודה אמר ר' אלעאי ז"ל אמר ר' יהודה בר' אלעאי: (כט) השמש הזה נתון בתוך חיקו, וכ"ה בכ"י רומי, אולם נכון בגירסא כ"י רח"ס בתוך חיקו, וכן הוא בילקוט תורה בשם התחומא, וכן הוא בגדפס, וכן במדרש שו"ס מומזר י"ט בפסוק לשמש שם אוהל בהם, ר' פנחס בשם ר' אבהו אמר השמש נתון בתיק, ולדעת יומר נכון שז"ל נשתריקו, או נרתיקו, שנין פסיקתא פסקא אמרייתא דפוכת (דף קטו ע"א) ונשתיק יס לו כסם שכתוב לשמש שם אהל בהם, והוא ניתן בתוך פתיחו, ועיין פ"א

ביצד חי עושין את השמן, (ל) שנו רבותינו הויתים שהיו עושין פירות יפין היו ניכרין לון, היו גופלין אותן וכותשין אותן, השמן הראשון שהיה יוצא היו מפרישין אותו למנורה, והשני לו למנחות, לקיים מה שנאמר שמן זית זך בתית למאור, (לא) אמר הקב"ה לישראל בעולם הזה הייתם זקוקים לאורו של בית המקדש, אבל לעולם הבא בזכותו של אותו הנר, אביא לכם את מלך המשיח שנמשל לנר, (לב) שנאמר שם אצמיח קרן לדוד [ערכתי נר למשיח] (הגלים ק"ג י), ולא עוד אלא שאני עושה לכם אורה, שכך אמר ישעיהו והיה ה' דך לאור עולם ואלהיך לתפארתך וגו' (ישעיה ס יט):

[ז] וזה הדבר אשר תעשה להם וגו' (שמות כ"ט ט). (לג) זש"ה כבוד חבמים ינחלו (משלי ג לה), אלו ישראל, ובכילים מרים קלון (ס), אלו אומות העולם, ואימתי ינחלו ישראל את הכבוד, כשקיבלו את התורה מסיני, (לד) אמר ר' יוחנן ששים רבוא של מלאכי השרת ירדו עם הקב"ה לסיני, והיו נותנין עפרות בראש כל אחד ואחד מישראל, (לה) אמר ר' אבא בר כהנא כשעמדו ישראל על הר סיני ואמרו נעשה ונשמע, מיד חיבבן הקב"ה, ונתן לכל אחד ואחד סוהם שני מלאכים, והיה האחד (לו) חוגר זיינו, והאחד נותן לו עמרה בראשו, אמר ר' סימון (לז) פורפיראות הליבין, שנאמר ואלבישך רקמה (יחזקאל י"ז). ר' שמעון בן יוחי אומר כלי זיין נתן להם ושם המפורש חקיק עליו,

הערות ותקונים

סס בהערה י': (ל) שנו רבותי, חוספתא מנחות פ"ט: (לא) אמר הקב"ה לישראל בעולם הזה כו', לפני הסיוס הזה נמצא בילקוט הגוה רמז שט"ה בשם התנחומא המאמר גדול אשר לינו לפנינו שנתחיל ד"ה אמרו ישראל לפני הקב"ה רבוט של עולם אתה אומר לו שנאמר לפיך נ', משל למה הדבר דומה לפקח וסומא כו', וזה הוא מן התנחומא פ' בהשלח, והילקוט ערנב יחד: (לב) שנאמר שם אצמיח קרן לדוד, אחר זה נמצא הוספה בנדפס סוף אות ח' וזכה חודה יכדגני ושם דרך ארלאו ביטע אלהים (הגלים נב), ר' מנחם בר יוסי אומר אלו מליקים נרות לרבים במנחות האשלין, אמר רשב"ל מפני מה זכה שאלו למנחות, מפני שהיה זקנו מדליק נרות לרבים כו', וזה טעם מן וי"ר פ"ט אות ג', וכן נשנה בירושלמי שטעות סוף פ"ג ה"י (דף לז ע"ד), אבל דברי התנחומא טעמים מן וי"ר, כי גם שם מובא המאמר בשם ר' מנחם ב"ר יוסי, רק בכגון אחר, ואולי יש לתקן כ בתנחומא כמו שהוא בוי"ר: (לג) זש"ה כבוד חבמים ינחלו, מובא בילקוט משני רמז התק"ה, ועל התחלת המאמר נרשם "מדרש", ומן ד"ה כבוד חבמים ינחלו, אלו ישראל, הוא מהתנחומא, וכן מובא בנדפס אות י"א, והמאמרים מנחות פ' י' נוספו בהתנחומא בנדפס וליחא בכ"י שלפניו: (לד) אמר ר' יוחנן ששים רבוא של מלאכי השרת, נשנה בפסיקתא דרב כהנא פסקא נחמו (דף ק"ד ע"ב) ובפסיקתא רבתי פכ"ה פסקא י' הדכרות, ושם גורס וביד כל אחד ואחד עפרה לעפר כה כל אחד ואחד מישראל, ובנדפס שנאמר רכב אלהים רבותים לפני שאן (הגלים סח יח), וזה מיותר, וזה בפסיקתא שם בהתחלת הדרשה רכב אלהים אמר ר' אבהימי דמן חיטפא שניתא במשנתא עשרים ושנים אלף של מלאכי השרת ירדו עם הקב"ה על הר סיני כו', אבל לא יליף מפסוק זה לששים רבוא, וליחא גם בילקוט משני שם: (לה) אמר ר' אבה בר כהנא, בפסיקתא רבתי שם ר' אבה בר כהנא בשם ר' יוחנן אחר מלה ועשרים ריבוא, ובפסיקתא דרב כהנא שם בטעות ר' אחא בשם ר' אחא, וז"ל ר' אבה בר כהנא, וע"ש בהערה ל': (לו) חוגר זיינו, ובפסיקתא רבתי מוסרו זונא, והוא בטעות, וז"ל אופרו זיינו, ופי' כלי זיין, ובילקוט משני שם כחצו חוגרו כלי זיין, ובפסיקתא רבתי שם אחר המאמר מר' אבה בר כהנא נמצא גם מאמר מר' הונא רבה דלטרין שאומר זונס [ז"ל זיין], שנאמר מוכר מלכים פתח ויאסר אזור במתרים (איוב יב יח), ור"ל כי ר' הונא אמר זוני הלביסם פי' חגורה, כי פירוש מלה זוני בינוי וזבומי Zonah אזור וחגורה, (ויחזקאל), ומובא בערוך ערך זן א' בשם הילמדנו וחתיה חלואה גם פסיקתא נחמו, ומה שביא בשם הילמדנו הוא המאמר מתנחומא הגדפס כי הגדפס מן שמו הוא הילמדנו. ובפסיקתא שם הערה ל"ב העירותי כי חכרים פה בערוך איזה מלה, וכז"ל לאסרו זיינו ור' הונא אמר זוני, ושתי המלות "פי' אזור" נשמנו ממקום ז"ל אחר סיוס המאמר, כי המלות כמה דתימא כו' הם לשון הפסיקתא, ועיין גם ברבתי פ"ל כסקא אנכי אנכי, ומדרש תהלים מומר ק"ג, ותנחומא כ"י פ' שלח בהוספה אות א', ותנחומא הגדפס שלח אות י"ג, במ"ד פס"ז אות כ"ד, וילקוט תהלים רמז תתנ"ח, ותמלא טפחארת שונת מרעוטה, ורואי להשוות יחד זו מול זו. לדעה ר' אבה בר כהנא חוגרו זיינו, ולדעה ר' הונא חוגרו זוני (פי' חגורה), ולפנינו בתנחומא הגדפס חסר במאמר מר' הונא רבה דליטרין, ונמצא בפסיקתא נחמו שם גם ברבתי. וכן בתנחומא הגדפס אחר המאמר מר' סימון כחצו שם רבי הונא דליטרין אמר זונאיות חצר להם שנאמר ואחשך בשש, הסיוס מהכחצו הוא בטעות, וז"ל שנאמר מוסר מלכים פתח ויאסר אחר במתים, ובהתנחומא שם פירש המפרש בעל עץ יוסף בטעות זנאיות פ' גזר דין: (לז) פורפיראות הלבישן

היי כבוד חכמים ינחלו אלו ישראל שקיבלו את התורה, וכסילים מרים קלון, אלו אומות העולם, הקב"ה עושה להם קלון. (לח) (למ) אמר ר' שמואל כבוד חכמים ינחלו, אלו דוד ושלמה שבנו בית המקדש, וכסילים מרים קלון, אלו אומות העולם שהחריבוהו, הקב"ה עושה להם קלון, (מ) אמר ר' נחמן ראה מה כתיב אדני בעיר צלמם תבזה (תהלים ע"ג), (מא) למה בעיר, אלא הושל אומר במקום שהללמים סקפה שם הוא נתלה, לכך כתיב בעיר: (*מא) ד"א כבוד חכמים ינחלו, אלו משה ואהרן, וכסילים מרים קלון, אלו דתן ואבירם, למה בשעת שיריד המן לישראל אמר משה איש אל יותר ממנו עד בוקר, ולא שמעו אל משה (מב) [ויותירו אנשים ממנו עד בקר (שמות טו י"ג), ומי היו אלו דתן ואבירם], (מג) אמר ר' לוי (מד) קלאנון (חיל) של תולעים היו יוצאים מתוך אהליהם: ד"א כבוד חכמים ינחלו, (מה) זה אהרן ובניו (מו) שנתבסמה הכהונה בידם על פי הדיבור, וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אותם וגו': [ת] [וזה הדבר וגו'], וז"ה לעולם ה' דברך נצב בשמים (תהלים קי"ט ט), (מז) אמר ר' ברכיה הכהן (מח) מעולם היית נוהג עמנו במדת הרחמים, (מט) אימתי בשעה שהושלך אברהם אבינו לכבשן האש, היו המלאכים מריבין זה עם זה, מיכאל

הערות ותקונים

הלבין, פ' ביוני ποσπερα נגד תלנת (פורפור): (לח) אמר ר' שמואל, ק הוא בכ"ו רומי, וזילקום משלי רמו התקל"ה נשטם (מאמר) אמר ר' שמואל, ובכ"ו רח"ס אמר ר' שמואל בר נחמן ראה מה כתיב ה' בעיר צלמם תבזה פתח אמר ר' שמואל וחסר כל האומר שלו עד אמר רב נחמן ראה כתיב, ובכ"ו הוא הינו אמר ר' שמואל בר נחמן, ובאמת דברי ר' שמואל נחוד ומאמר רב נחמן נחוד, וזריך להפריד הדברים ולהליג שם מאמר אמר ר' שמואל כמו שהוא בכ"ו לפיטו ובכ"ו רומי, ובגדפס חסר נ"כ שורה שלימה אחר סקיים מאמר אמר רש"ז, וכ"ל וכסילים מרים קלון אלו אומות העולם [אמר ר' שמואל כבוד חכמים ינחלו אלו ישראל שקיבלו את התורה וכסילים מרים קלון אלו אומות העולם] שפטל אסופסין שלהן משיבי, והשמים מן אומות העולם עד אומות העולם, ובגדפס שם סיים מין אמר ר' יוחנן שנאמר והגוים חרב יחרבו (ישעיה ס"ב), הוי קרא חורב יחרבו מחורב יחרבו, הוי וכסילים מרים קלון, פ' בשביל שלא קיבלו התורה שניתנה בחורב יחרבו. והסיום הזה נמצא גם בתנחומא במדבר, מדרש במ"ר פ"א, וביומישמי סופה פ"ו דף כ"ג ע"ד ושם איתא ר' אבה בר כהנא בשם ר' יוחנן. ופי' אסופסין ביוני ἀσφαλαῖα גזר דין: (לח) אמר ר' שמואל, מובא זילקום משלי שם, ד"ל כבוד חכמים ינחלו אלו דוד ושלמה, וכן הוא בגדפס, ומובא בערוך ערך אלס בשם הילמדנו, והוא המאמר מתנחומא הכדפס, (כי) התנחומא הגדפס על שמות לקוח כולו מן הילמדנו: אמר ר' נחמן, בגדפס חסרים המלות, וכן היה חסר גם לפניו בעל הערוך בערך אלס: (מא) למה בעיר, מובא זילקום משלי שם, גם זילקום תהלים רמות תת"ח בשם התנחומא, והמלל מובא גם באסתר רבה סוף פ"ג: (*מא) ד"א, מובא זילקום משלי שם: (מב) ויותירו וגו', ומי היו אלו דתן ואבירם, הסופתו ע"פ התנחומא הגדפס, וכן בכ"ו פ' בשלה אות כ"ד ויותירו אבירם דתן ואבירם, וכן מובא ברש"י (בשלה פ"ו כ'), והוא לקוח מהתנחומא כ": (מג) אמר ר' לוי, וכ"ה בכ"ו רומי, אבל בכ"ו רח"ס ובגדפס אמר ר' יוסטע דמיכני בשם ר' לוי: (מד) קלאנון חיל של תולעים היו יוצאים מחורב אהליהם, האגרתו מלת חיל' כי היא הוספת המעתיק, וליהא בכ"ו רומי ובכ"ו רח"ס, ובכ"ו רומי בשעת קלאנון תחברו אותיות נו ונשאו ש, ובכ"ו רח"ס בשעות קאליון של תולעים, ז"ל קלאנון, ובגדפס הגירסא מהו וירם תולעים ויבאש (שם) היתה קלאנון של תולעים וילאין מחורב אהליהם של דתן ואבירם, ובכ"ו נחמן נחוד אהליהם של ישראל הוי וכסילים מרים קלון, ע"כ. ודרש קלון כמו קלאנון, ודברי התנחומא הגדפס (שהוא הילמדנו מספר שמות), מובא בערוך ערך קלן ב', וכתב שם המוספי פ' המון הבא בבבלה ובחפזון עכ"ל. ולדעתי הוא כמו קלנין המובא בערוך ערך קל ה' בשם הפסיקתא ספקא ויהי בחז"י הילנה (דף פו ע"ב), ואחר כך הביא ענין קלנין, ועיין בפסיקתא שם הערה פ"ו: (מה) ד"א זה אהרן ובניו, לפני זה נמצא עוד בתנחומא הגדפס ד"ל כבוד חכמים ינחלו זה שבת הלוי, וכסילים מרים קלון זה קרח ועדתו: (מו) שנתבסמה הכהונה בידם, בכ"ו רומי בשעות שנתבסמה, ובכ"ו רח"ס שנתבסמה הכהונה, וז"ל שנתבסמה, כמו שהוא לכון בתנחומא הגדפס אות י"א, גם הגירסא שם שנתבסמה כהונה גדולה על פי הדבור: (מז) אמר ר' ברכיה הכהן, קן הוא בכ"ו רומי וכ"ו רח"ס, ובגדפס אות י"ב הגירסא אמר ר' ברכיה הכהן בר' (ז"ל) ברבי: (מח) מעולם היית נוהג עמנו במדת הרחמים, ובגדפס הני' לעולם תהא נוהג עמנו במדת רחמיך, ויש להקן כמו שהוא לפיטו, ועיין בפסיקתא רבתי פ"א רבי התנחומא בר אבה אמר מהו לעולם ה', אמר דוד רבון העולמים לעולם אין אלה בא עלינו בדיון אלא במדת רחמים, אלולי כך לא היינו יכולין לעמוד אפילו שעה אחת, לעולם אלהים אין כתיב כאן, אלא לעולם ה', כמה את דלנו באתה מדה של רחמים ס': (מט) אימתי בשעה שהושלך אברהם אבינו לכבשן האש, מובא זילקום תהלים רמו תחע"ו בשם התנחומא, ועיין פסחים פ"ה

מדרש תצוה תנחומא נא

אומר אני ארד ואציל אותו, ונבריא אל אמר אני ארד ואציל אותו, אמר הקב"ה אני ארד בבבודי ואציל אותו, שנאמר אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשרים ומ' (בראשית טו ז). אמר להן לבני בניו אתם מצילין, כיון שירדו חנניה מישאל ועזריה לכבשן האש, (ג) ירד המלאך והצילן, באותה שעה אמרו המלאכים, (נא) לעולם ה' דברך נצב בשמים (פתיס ט), כוננת ארץ ותעמוד (סע סע ז), אתה הוא קיומו של עולם: ד"א ותעמוד, תעמוד בדברך, באיזה דבר, בדבר אשר דברת לאהרן שתהא ההכונה (גב) מתבסמת בידו :

[ט] וזה הדבר אשר תעשה להם. (גג) להם אתה עושה ולא לאחרים, התחיל ללמדן האין יהיו מטהרין ואוכלין בקדשים, (גד) היאך יהו שובלין ואוכלין בתרומה, לקדש אותם לכהן לי, (נה) אמר ר' מני בשם ר' אליעזר כל מקום שנאמר לי, (נו) לעולם ופעולמי עולמים, בכורות לעולם, שנאמר כי לי כל בכור (נמדנ ג י), הכסף והזהב לעולם, שנאמר לי הכסף ולי הזהב (תי נ ח), המלכות לעולם, שנאמר כי ראיתי בבניו לי מלך (שא טו ז), והארץ לעולם, שנאמר כי לי הארץ (ויקרא כה ג), וישראל לעולם, שנאמר כי לי בני ישראל (סע סע ט), והלויים לעולם, שנאמר והיו לי הלויים (נמדנ ג י), הכהונה לעולם, שנאמר לכהן לי (שמות כג א) :

[י] וזה הדבר אשר תעשה להם וגו'. לקח פר אחד בן בקר (סז), (נז) במקח ולא מן הגזל ואיליים שנים (ס), (נח) איך מכאן ואיל מכאן והפר באמצע, למה ג' כנגד ג' (נח) הדרי עולם, פר כנגד אברהם, ואל הבקר רץ אברהם (בראשית יח ז), ואיליים שנים [תמימים] (שמות ס),

הערות ותקונים

ק"ח ע"א, ב"ר פמ"ד, שמ"ר פ"ח, ונחזית פ"א פסוק עד שהמלך, ובש"ס מזמור קי"ז, ותמלא חלפי טסחאות: (ג) ירד המלאך והצילן, בנדפס סיים שנאמר ענה נבוכדנצר ואמר צריך ללההוין די סדרך מיסך ועבר ננו די שלח מלאכיה וטויב לעבדוהי די התרחיט עלוהי (דניאל ג כח): (נא) לעולם ה' וגו', אתה הוא קיומו של עולם, בנדפס נוסף לעולם ה' דברך נצב בשמים לדור ודור אמנתך, לדורי דורות קיימת אמנתך שחמרת לנו שאט יורדין ומצילין לבני בניו של אברהם, כוננת ארץ ותעמוד למשפחך עמדו היום, במשפט בראת אח הכל, שנאמר בראשית ברא אלהים, ד"א למשפחך עמדו היום, אפילו היום במשפט הוא יואל, שנאמר צבורק צבורק צבורק מתספו יתן לאור (אפיה ג ה), למשפחך עמדו היום, כמה יאלדו ואתה תעמוד, אתה הוא קיומו של עולם, ד"א ואתה תעמוד, אתה תעמיד אחרים: (גב) מתבסמת בידו, בכ"י רמי מתבססת ול"מ מתבססת, וממלא לכוון בכ"י רח"ס ובנדפס ובס' והזכיר (דף ק ע"א), ועיין לעיל הערה מ"ז: (גג) להם אתה עושה, מובא בנדפס ארת י"ג, ובס' והזכיר דף ק ע"א, ושם ספק, לשבט הזה את עושה ולא לאחר: (גד) היאך יהו שובלין ואוכלין בתרומה, בנדפס ובס' והזכיר נוסף, היאך יהו מתקדשין ואוכלין בטחרות סדר לו קדושת טהרות, ובס' והזכיר נשחם, היאך יהו שובלין ואוכלין בתרומה, גם במקום מלמדן צ"מ מטהרין יתן לאור (אפיה ג ה), אמר ר' אליעזר, בנדפס ארת י"ג היה כתוב ג"כ כל המאמר מר' מני כמו לפנינו בכ"י, וכן ממלא באתם בדפוס קאשטאנטינא דפוס וויניציא, גם בס' והזכיר (דף ק ע"א) אשר העתיק מן התנחומא הנדפס או מהילמדנו, אולם המדפיס דפוס מאגנובה השמים פוס המאמר, ושאר רק התחלתו, כל מקום שנאמר לי לעולמי ועולמיים. ורשם, לעיל דף ק ע"ב" וכוונתו כי ממלא כבר בס' תרומה דפוס מאגנובה בנדפס למ ע"ב (הוא באת ג'), ובדפוס ויירונא המאמר הזה מפ' תלוא הוא בדף לו ע"ב, ורשם ג"כ כמו המדפיס דפוס מאגנובה, לעיל דף ק ע"ב" דף לו רשם, לעיל דף ק ע"ב והלך את המדפיס דפוס מאגנובה פטור חפשי'ה, ולא ידע כי המדפיס כוון אל דפוס של מאגנובה דף ק ע"ב, וגם המדפיס דפוס פראנקפורט רשם בדף ג ע"ב, לעיל דף ק ע"ב" וזה משעות לא יוכל לתקן, והמדפיסים האחרונים השמיטו, לעיל דף ק ע"ב" רק הסגירו כל המאמר מר' מני כאלו מיותר הוא, ובהמ"א יש שיטתים במאמר, פה נאמר כל מקום שנאמר לי הוא לעולם ועולמי ועולמיים, ושם הביא כל מקום שנאמר כי לי בעולם הזה ובעולם הבא, גם יש שיטתים הרבה בראיות מהכתובים: (גו) לעולם ועולמי שלמים, כי הוא גם בכ"י רומי ובכ"י רח"ס וגם בנדפס, אבל לעיל בס' תרומה ארת ג' וכן בנדפס תרומה ארת ג' היא כל דבר שנאמר כי לי בעולם הזה ובעולם הבא, ובעל ספר והזכיר (דף ק ע"א) הביא גם בס' ר' מני כל מקום שנאמר כי לי בעולם הזה ולעולם הבא, וזה גורם מדנפשיה כי בדפוס קאשטאנטינא דפוס וויניציא הביא כל המאמר והראיות מהכתובים אשר השמיט המדפיס דפוס מאגנובה (עיין הערה נ"ה) וכתיב ג"כ כמו לפנינו בכ"י: (נז) במקח ולא בגזל, בנדפס בשמט מלה, במקח"ו ושאריו רק המלות, ולא מן הגזל, ודרש לקח במקח, וכן ולקחתם לכם דורש בפסיקתא פסקא ולקחתם לכם (דף קא ע"ב) במקח ולא בגזל: (נח) איל מכאן ואיל מכאן והפר באמצע, בנדפס סיים, העמידם בגבעה"ו ובדפוס מאגנובה, בגבעה"ו, והזכיר לא הביא זה: (נח) הדרי עולם, בכ"י רח"ס הכרי עולם, אולם בכ"י רומי ובנדפס

[כנגד] יצחק ויעקב, ולחם מצות (שמות כט ט), (ט) בזכותם אברך הלחם. (סא) אמר ר' חייא בר אבא כשהיו הקרבנות קריבין היתה (סב) סאה ארבלית עושה סאה סולת, סאה קמח, סאה קיבר, סאה סובין, סאה מורסן, סאה גבונים, אבל עכשיו אדם מוליך סאה חטים לפחון, ואינו מביא אלא כשהוא מוליך יותר מעט, (סד) למה שבטל לחם הפנים, ראה מה היו הקרבנות שהיו קריבין על גבי המזבח (סה) יפין לחם, שכל מה שהיה קרב מטינו היה מברך את מינו, אמר ר' חייא בר אבא אפילו עיקרו של מזבח לא נעשה אלא בשביל כפרתן של ישראל, למה נקרא שמו מזבח, מ' שהוא מוחל עונותיהם של ישראל, ו' שהוא זכרון טוב לישראל, ב' שהוא ברכה לישראל, ח' שהוא חיים לישראל, לחם המצות ולחם הפנים היו מברכין את הלחם, וביטורים היו מברכין (סו) את פירות האילן, מעשה בר' יונתן בן אלעזר (סז) שהיה יושב תחת תאנה אחת, והיתה התאנה מלאה תאנים יפות, ירד מל והיו התאנים שואבים דבש, והיה הרזה מנבלך בעפר, באתה עז אחת והיתה מנספת חלב בדבש, וקרא לתלמידים ואמר לחם בואו וראו (סח) דוגמא מעין העולם הבא, וכל כך למה שהיו הקרבנות קריבין, מעשה במפור אחד שהיה עולה לירושלים בכל שנה ושנה, והכירו אותו בני ירושלים שהיה גדול בתורה, אמרו לו טול לך חמישים זהובים בכל שנה ושנה ושב לך אצלינו, אמר לחם יש לי נפן אחת (סט) והיא יפה לי מכולן, והיא עושה לי (ע) שלש דיפריואות בכל שנה, ושש מאות חביות היא עושה בכל שנה, הראשונה היא עושה שלש מאות, ושניה מאתים ושלישית סאה, ואני מוכר אותם בדמים יקרים הרבה, וכל השבח הזה לירושלים, בשביל ניסוך היין שהיו מקריבין, כיון שביטלו נמנעו כל המזבחות הללו,

הערות ותקונים

ונדפס נגזון הררי עולם וכן והזכיר הררי עולם: (ט) בזכותם אברך את הלחם, וכן הוא בכ"ו רומי, ונדפס וכן"י רח"ס בזכות לחם מנות אברך את הלחם: (סא) אמר ר' חייא בר אבא, וכן הוא בכ"ו רומי וכן"י רח"ס, וכן מוצא בילקוט חבקוק רמז תקס"ב בשם התנחומא, ובילקוט שם מהספר קדר המאמרים, וכן בירושלמי פאה ס"ז ס"ד (דף כ ע"א) וסופה ס"א ה"ח (דף יו ע"ב), ופ"ס הי"ד (דף כד ע"ב), אולם נדפס כעשת אמר ר' הונא בר אבא וז"ל ר' חייא בר אבא, וכן מוצא לנטון בספר והזכיר אשר העתיק הדברים מהתנחומא הדפס: (סב) סאה ארבלית, וכן הוא בכ"ו רומי, וכן"י רח"ס ארבלית, ונדפס ארבלית, ונדפס והזכיר (דף ק ע"ב) ארבלית, והטעם שאינו נכונה, וכן"י רומי נרשם גדלו על סאה ארבלית, כאשר יטע בכברה ח"י כמה דמחזרין בארבלת קן פי' הערוך אולם שם מקום הוא, וכן הוא בירושלמי שם ששמי חבקוק שלמה, וכן מוצא לנטון בשם הילמדנו בערוך ערך נין, והוא עיר ארבל בגליל, וכן"י רומי נרשם גדלו על סאה ארבלית, כאשר יטע בכברה ח"י כמה דמחזרין בארבלת קן פי' הערוך אולם שם מקום הוא: (סג) סאה גבונים, בכ"י רח"ס כעשות גבונים, וז"ל גבונים, וכן"י רומי גבונים, ונדפס גבונים, וכן בס' והזכיר גבונים, וכן מוצא בערוך ערך גן ג' בשם הילמדט, והוא המאמר מהתנחומא הדפס, וכתב פי' מורסן ענה היוצא מן הקמח, וכן בירושלמי פאה שם סאה גבונים, אולם בירושלמי סופה ס"א ה"ח ופ"ס הי"ד חקרים המלות, סאה גבונים ס"ס, סאה סולת" וילקוט חבקוק שם היה סאה אחד [עשה] חמש סאין, והשמים מלת ארבלית" גם השמים "סאה גבונים" כי הביא רק חמש והביא בלשון הכניי כמזבוח קי"ב ע"א סאה ביאודה היתה עשה חמש סאין, סאה קמח סאה סולת סאה סובין סאה מורסין וסאה קיבריא וע"ש בפרש"י: (סד) למה שבטל לחם הפנים, נדפס טקף, לחם מנות ומלות מנות בזכות שרה לנשי ועשי עונות (בראשית יח), וכן"י והזכיר סיים עוד ומלות אפה ויאכלו (שם יט ג): (סה) יפין לחם, המלות האלה נשמעו נדפס, ומוצא גם בס' והזכיר: (סו) את פירות האילן, וכן הוא בכ"ו רומי וכן"י רח"ס ובילקוט, וכן נדפס דפוס קאמפאטניאל וויניציא מהמנוסח: וזכיר, אולם נדפס פראנקפורט זליג, את פירות הארץ, וכמו כן הוא בגל הדפוסים האחרונים: (סז) שהיה יושב תחת תאנה אחת, נדפס טקף, בימות הקיץ" וכן"י והזכיר (ק' ע"ב) "למסחוק כללה מן החמה בימות הקיץ": (סח) דוגמא מעין העולם הבא, נס' והזכיר סיים שנאמר והיה ביום ההוא יספו הכהנים עפים והנגזות תלכנה חלב (יואל ד יח) וזה ליתא גם נדפס: (סט) והוא יפה לי מטילן, נדפס והוא חביבתי עלי מכל מה שאחט טהנים: (ע) שלש דיפריועות, בכ"י רומי ג' דפריות, בכ"י רח"ס ג' דפריועות, וכן"י רח"ס שלש רפאות ובילקוט חבקוק רמז תקס"ב ג' דפריועות, וכן"י והזכיר (דף קא ע"א) שלש דפריות, וכי נלקח שפירך לומר דורארות ומלת "שלש" הוא מיותר, והמלה מורגלת במשנה. ש"ן ערוך ערך דיופרא שביא לטון המשנה למן הסיחין ספורין חוץ משל דיופרא, ובגמרא ספורין י"ח ע"א אמר גדל הסיחין ספורין חוץ מן הדיופרא, מאי דיופרא, אמר עלא אינן העושה דיו פירות בשנה, פרש"י עשנין

ואתה מוצא כיון שגזל ישראל לבבל, (עא) היה אומר להן עזרא, עלו לארץ ישראל, ולא היו רוצין, אמר הקב"ה כשהייתם מקריבים לחם הפנים הייתם זורעים מעט ומביאים הרבה, (עב) אבל עכשיו זרעתם הרבה והבא מעט, (עג) אכול ואין לשבעה, (עד) שרתו ואין לשכרה (מג' א' 1), משיבטל ניסוך היין, לביש ואין לחום לו (ס), (עה) משיבטלו בגדי כדונה, (עו) אמר הנביא כי תאנה לא תפרח (מקד' ג' י), משיבטלו את הביכורים, ואין יבול בנפנים (ס), משיבטלו הנסכים, כחש מעשה זית (ס), משיבטל שמן זית למאור, ושרמות לא עשה אוכל (ס), (עז) מהו ושרמות, ושדי בהמות, משיבטלו הבכורות, גזר ממכלה צאן (ס), משיבטלו התמידין, (עח) ואין בקר ברפתים (ס), משיבטלו הפרים. (עט) אמר ר' שמעון בן גמליאל מיום שחרב בית המקדש אין יום שאין בו קללה, (פ) שנאמר ואל זועם בכל יום (הילים ז' י), אבל לעולם הבא הקב"ה מחזיר את הברכות שהיתה עושה, שנאמר ואתם הרי ישראל ענפיתם תתנו ופריכם תשארו לעמי ישראל כי קרבו לבוא (יחזקאל לו ח): חסלת פרשת תצוה

פרשת כית שא

[א] כי תשא את ראש בני ישראל וגו' (שמות ל"ב), (א) זש"ה שררך אגן הסהר אל

הערות ותקונים

טוענין ז' פעמים נשנה, והמוספי כחז סס פי' בל"י $\sigma\sigma\sigma\sigma\sigma$ ח'ין מוויא שני פעמים, ע"כ, ובעל ענפי יהודה נס' והזכיר בראותו הגי' דפירות הביא כי בתנומא הגי' רפאות, ונילקוס טרפירות דחוקק עלמו לנארה, ובאמת נכולם בעשה, גם בילקוס שתבש המלה וז"ל דופריאות, ומלה שלש יש לחוקק מן הספר: (עא) היה אומר להן עזרא עלו לארץ ישראל כו', אמר הקב"ה כשהייתם מקריבים כו', אבל עכשיו זרעתם הרבה כו', נדפס הלשון מאובש, וגם יוחא אמר להן עזרא זרעתם הרבה, וזה עשות המעתיק כי הכתוב שם חזי אמר, רק יש להקין כמו שהוא בל"י, אמר הקב"ה כו', אבל עכשיו זרעתם הרבה וגו' כמו שהוא לפניו, וגם נס' והזכיר הלשון משובש, וגם יש להקין וכו"ל, וכשגזל ישראל לבבל אמר להם עזרא [על לארץ ישראל, ולא היו רוצין, אמר הקב"ה כשהייתם מקריבים לחם הפנים, הייתם זורעים מעט ומביאים הרבה, אבל עכשיו זרעתם הרבה והבא מעט, נדפס סיים משבטל לחם הפנים": (עג) אכול ואין לשבעה, נדפס סיים, משבטל כסוך המים: (עד) שרתו ואין לשכרה משבטל ניסוך היין, וכן הוא נדפס, ובס' והזכיר נשתבש הלשון, וכו"ל זרעתם הרבה והבא מעט (משבטל) [משבטל] לחם הפנים, אבל ואין לשבעה משבטל כסוך המים, (ובפשוט ח'יק שם הרב בעל ענפי יהודה שז"ל היין) שרתו ואין לשכרה [מסר משבטל ניסוך היין] משבטל בגדי כדונה לבוש ואין לחום לו [ז"ל להיפך לבוש ואין לחום לו משבטל בגדי כדונה], משבטלו התמידין והמשחבר משחבר אל ררוד נקוב [גם פה ז"ל להפך והמשחבר משחבר אל ררוד נקוב משבטלו התמידין]: (עה) משיבטלו בגדי כדונה, נדפס סיים אחר זה והמשחבר משחבר אל ררוד נקוב משבטלו התמידים של צבור: (עו) אמר הנביא כי תאנה לא תפרח, מוכא בילקוס הנקוב רמז חקס"ה בשם התנומא: (עז) מהו ושרמות, ושדי בהמות משבטלו הבכורות, בילקוס חקיקס שם ממלא הוססה "ד"א ושרמות השדות לא עשה אוכל משבטל לחם הפנים": (עח) ואין בקר ברפתים משבטלו הפרים, נדפס משבטלו הפרים שהיו קריבין, ובילקוס שם הגירסא משבטלו הקרינות, ובס' והזכיר הביא ג"כ ואין בקר ברפתים משבטלו הפרים, והרב בעל ענפי יהודה כתב שם בזהרה ו' "יוחא לא בתנומא ולא בילקוס" ובאמת ממלא לנכון כמו שהביא: (עט) אמר רבן שמעון בן גמליאל מיום שחרב בית המקדש כו', משנה סוטה פ"ט (דף מח ע"א), ובתנומא הדפס אמר רשב"ל משום ר' יהושע וכן הוא במשנה שבידשמי שם, ובמשנה שבבבלי רשב"ג אומר הטיד ר' יהושע: (פ) שנאמר ואל זועם בכל יום, בבבלי יוחא הסיוס היה, רק בגמרא ירושלמי (סוטה פ"ט דף כד ע"ב), ועיין במדרש שומר טוב מומר ז' בפסוק אלנהי ששם נדק, והנה אחר הכיום מכתוב שנאמר ואל זועם בכל יום ממלא טקף בתנומא הדפס, אמר ר' זעירא הראשון קיים" חה עובע מירושלמי סוטה שם, כתיב ואל זועם בכל יום אמר ר' זעירא ראשונה ראשונה מתקיימת, הרב בעל קרבן העדה כתב ראשונה ראשונה לרות וקללת הראשונים עכשיו שאין בית המקדש מתקיימת במקדש, ז"ל ראשונה ראשונה מתקיימת בתמיה, וכי אפשר לעמוד בהן, אלא וראה שראשונות מתבטלות אח"כ, והרב בעל יד' משה כתב ראשונה ראשונה מתקיימת כלומר טוח היה להתקיים ראשונה לכל יום קללתו מרובה משל חזירו, ע"כ, ובתנומא שם אחר ההוספה שהבתי ממלא האוספה שניה אמר ר' יהודה בר אלעאי ח'ופס ארץ ישראל כו', עיין פסיקתא דברי רימיה (דף קיד ע"א) ובהערה ע"א והערה פ"א, ובפסיקתא רבתי פ"א אמר ר' יהודה ברבי הלעאי שבע שנים היתה ארץ ישראל צורתה גופרתית:

(א) זש"ה שררך אגן הסהר, מדגר בכאדרין, מוכא בילקוס שה"ש רמז תתקל"ב, מן המאמר המתחיל